ROBERT LOUIS STEVENSON

Straniul caz al doctorului Jekyll și al lui mister Hyde

375

375

ROBERT-LOUIS STEVENSON

Straniul caz al doctorului Jekyll și al lui mister Hyde

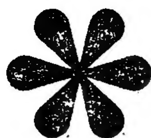
CUVÎNT ÎNAINTE
ȘI VERSIUNE ROMÂNEASCĂ
DE FRIDA PAPADACHE

LEO SZILARD

Fundația Mark Gable

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta desen: VICTOR WEGEMANN
Desene interioare: DOINA GEORGESCU
Portrete: ALEXANDRU DIACONU
Prezentarea grafică: ARCADIE DANELIUC

Colecția „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XVI
1 iulie 1970

Cuvînt

Străvechea temă a încercării de renaștere pentru a gusta nestingherit plăcerile vieții — atît de firească naturii omenești și atît de patetică prin însăși neputința realizării ei armonioase — și mai noua temă a dualității (și multiplicității) conștiinței omenești l-au inspirat în chip fericit pe Robert-Louis Stevenson, scriitorul scoțian, născut la 1850 în vechiul centru de civilizație Edinburgh și mort la 1894 printre băștinașii arhipelagului Samoa.

În scurta lui viață — și luptînd de la începuturi, alert și înverșunat, cu mediul puritan victorian și cu o tuberculoză agresivă —, Robert-Louis Stevenson a izbutit să se facă prețuit și iubit pentru calitățile sale omenești și scriitoricești de către unele dintre cele mai alese personalități contemporane și urmașe, să cunoască centrele de civilizație ale Europei și să se distingă în ele, să fie unul dintre primii călători intrepizi care au cutreierat apele și insulele Pacificului și, totodată, să lase literaturii universale o operă destul de cuprinzătoare, constînd din: versuri, romane, nuvele, eseuri, însemnări de călătorie, o vastă corespondență — toate impregnate de seducătoarea grație a unei inteligențe sclipitoare și asiduu cultivate și de zîmbetul luminos al unei cuprinzătoare îngăduințe, izvorîtă din*

* Citām doar pe romancierul englez Henry James și pe scriitorul francez André Gide, primul prieten personal, al doilea mare admirator al lui R.L.S.

înainte

înțelegerea sufletului omenesc și din tăria țelurilor proprii.

Intr-o literatură cu o bogată tradiție a fantasticului ca aceea de limbă engleză, destul de apropiat în timp de marii maeștri ai acestui gen (Hawthorne și Poe) și ai literaturii de aventură (Al. Dumas-tatăl și E. Sue), Robert-Louis Stevenson și-a cucerit și și-a păstrat rangul de reprezentant de frunte al genului fantastic și de aventură, dar e încă insuficient de larg cunoscut ca umorist, ca nuvelist și călător.

De valoarea artistică a povestirii Straniul caz al doctorului Jekyll și al lui mister Hyde, *cititorii noștri își vor da lesne seama, vrăjiți de evocarea atmosferei fantastice sau halucinante, de bogăția în sugestii a scurtelor notații descriptive, de tip impresionist (cețurile Londrei, scînteierea bolnavă a felinarelor, vîjîitul nocturn al metropolei), folosite ca laitmotive în orchestrația povestirii —, captivați de împletirea elementelor fantastice cu altele, anodine, ale realității cotidiene și de utilizarea iscusită a unora dintre acestea ca metafore cu valoare de simbol (oglinda — simbol al conștiinței și al adîncimilor timpului scufundat în apele ei, cheia fărîmată simbolizînd neputința de întoarcere din degradarea compromisului ș.a.) cît și de limbajul just și firesc al fiecăruia dintre personaje. Rigoarea înlănțuirii, măiestria suspense-ului, gradarea subtilă și creșterea tensiunii dramatice pînă la patetismul sobru al finalului nelipsit de noblețe și, în mare parte, tîlcul ei zguduitor justifică celebritatea pe care i-a adus-o „peste noapte" apariția acestei povestiri, în anul 1886, autorului* Comorii din insulă *și faptul că* Straniul caz al doctorului Jekyll și al lui mister Hyde *strălucește încă printre stelele de primă mărime ale genului fantastic.*

*Dacă unii ar înclina să-i conteste epitetul de „științific" (considerînd pueril-simplistă tehnica savantului Jekyll), să-și amintească ritmul uluitor al lărgirii cunoștințelor omenești din zilele noastre, care ne îndeamnă la modestie și rezervă (expunîndu-ne poate și pe noi ironiei urmașilor) **.*

** In tot cazul, descoperirea substanțelor halucinogene de tip L.S.D. dă mixturii doctorului Jekyll, capabilă „să spulbere porțile firii", o ciudată actualitate. O știre de ultimă oră aruncă o lumină și mai puternică asupra intuiției lui R.-L. Stevenson. Trei cercetători de la Princeton University au dovedit că, asemenea foamei, setei sau comportamentului sexual, instinctul crimei își are sursa în chimia creierului, și anume în acțiunea acetilcolinei asupra unei zone bine delimitate a hipotalamusului. Ceea ce înseamnă că, utilizînd substanțe adecvate, se poate acționa asupra respectivei zone. Deocamdată, lucrînd cu șobolani, cei trei cercetători au reușit să le neutralizeze agresivitatea, iar într-o altă serie de experiențe, să transforme niște șoricei placizi în ucigași feroci. *(n.r.)*

Elementele desuete ale povestirii păstrează pentru noi doar o valoare documentară, dar ele au avut la timpul lor semnificaţia unui protest împotriva duplicităţii izvorînd din educaţia puritană, care nu putea desprinde ideea de culpabilitate de aceea a voioşiei şi bucuriei de viaţă. Doctorul Jekyll — ca şi întreaga civilizaţie impregnată de puritanism — a păşit la excese şi a pătimit din lipsa unui echilibru armonios între idealul perfecţiunii morale şi fireasca preţuire a plăcerilor vieţii. După ce în adolescenţă — ca şi unii tineri de astăzi — R. L. Stevenson a vrut să uluiască şi să scandalizeze pe burghezul timpului său (care preţuia mai presus de orice averea şi respectabilitatea de aparenţă) prin purtări „libere" şi extravaganţă vestimentară (la vremea lui : jacheta de catifea dungată a muncitorului scoţian, rucsacul în spinare, cuţitul înfipt în brîu, ampla pelerină romantică), ajuns la o vîrstă mai matură, scriitorul a combătut societatea contemporană cu mijloace mai grave şi mai convingătoare. Fiu şi nepot al primilor ingineri constructori de faruri pe înălţimile stîncoase ale Scoţiei (mama trăgîndu-se dintr-un şir de preoţi presbiterieni), Robert-Louis Stevenson urmează la început, după dorinţa familiei, tradiţionalele studii inginereşti ; pentru o mai mare independenţă, îşi ia apoi şi diploma în drept, la faimoasa facultate din Edinburgh (profesiunea de jurist fiind foarte respectată în Scoţia). Nu practică însă nici una dintre aceste profesiuni, privind din fragedă-i adolescenţă arta scrisului drept ţinta vieţii sale şi consacrîndu-i, în ciuda sănătăţii lui precare, cea mai tenace muncă de ucenicie. (Într-unul din admirabilele lui eseuri sfătuieşte pe un tînăr năzuind să îmbrăţişeze profesiunea de scriitor de a o face numai dacă simte că n-ar putea trăi altfel şi de a fi pregătit să nu aştepte drept răsplată nici o satisfacţie de ordin practic, ci doar bucuria scrisului însuşi).

Contemporan cu succesele romanului realist al lui Dickens şi Thackeray, intuiţia lui R. L. Stevenson mergea către romanul psihologic al lui Henry James. Detesta ciuperca naturalismului ivită pe urmele lui Zola. Ca romancier îl admira mai presus de toţi pe Balzac.

*Înainte de a rupe toate punţile în urma-i (tocmai cînd iniţialele R. L. S. deveniseră îndrăgite în revistele literare engleze ale timpului) şi a porni spre California, pe un vas de emigranţi sărmani, în căutarea unei iubite pierdute ***, tînărul scriitor, a cărui patrie adoptivă devenise Franţa, a fost ani de-a rîndul un oaspe îndrăgit în colonia internaţională de pictori plein-air-işti de la Barbizon, unde o şi cunoscuse pe Fany Osbaurne, tovarăşa lui de viaţă de mai tîrziu, pentru al cărei băieţel a scris primul său roman de aventuri Comoara din insulă.*

S-ar putea să nu fie totuşi o pură întîmplare că Robert-Louis Stevenson a părăsit definitiv Marea Britanie tocmai în anul în care se sărbătorea cu mare pompă jumătate de veac de domnie a reginei Victoria, „Împărăteasă a Indiilor".

În America Stevenson este foarte stimulat de aventuroasele călătorii ale lui Herman Melville, autorul celebrului roman Moby Dick. La apariţia atît de originalelor Fire de iarbă, îşi proclamă cu entuziasm admiraţia pentru genialul bard Walt Whitman.

*** Emigrantul amator şi Străbătînd preriile.

*După o cruntă trudă și sărăcie ca ziarist la San-Francisco, în care timp, grav bolnav, își face o datorie de onoare s-o întrețină pe Fany Osbourne și pe cei doi copii ai ei, își petrece luna de miere într-o tabără abandonată de mineri, în Munții Stîncoși ai Americii. De la New York, unde îl copleșește celebritatea****, evadează cu un yacht închiriat și cutreieră mările Sudului, mai întîi în tovărășia soției sale și a celor doi copii (un timp și a mamei lui, care încerca să țină predici băștinașilor întîlniți) ; apoi — în timp ce Fany Osbourne, cu o rar întîlnită energie, desțelenește pădurea virgină, cu ajutorul indigenilor, spre a întemeia o gospodărie — scriitorul, adesea numai într-o pirogă condusă de un băștinaș, își continuă timp de vreun an peregrinările inedite. Dintr-o excesivă scrupulozitate, acest temerar explorator (unul dintre primii descoperitori ai atolilor sau insulelor de coral din Oceania) a șovăit să publice roadele extinselor sale călătorii, considerînd insuficiente datele științifice. Prin străduința prietenilor a apărut, după moartea scriitorului, volumul de culegeri Scrisori din mările Sudului, unde minunatele descrieri și agera observație se îmbină cu un cald interes pentru băștinași, a căror încredere acest om alb avea un dar miraculos de a o cuceri (fenomenul s-a verificat chiar și printre triburile de antropofagi ce mai existau pe alocuri). Cu aceeași probitate intelectuală, el întîrzia finisarea romanelor din trecutul încețoșat al îndepărtatei sale patrii*****, la care lucra cu nostalgică pasiune pe terasa ce domina vuietul Pacificului.*

Robert-Louis Stevenson a primit, desigur, impulsuri de la categoricele tendințe democratice și progresiste ale vremii sale. La Samoa, unde și-a petrecut ultimii opt-nouă ani de viață, scriitorul dă pe deplin măsura generozității sale. În ciuda unei sănătăți șubrede și istovitoarei munci literare, el își găsește timpul și puterea de a deveni prietenul, sfătuitorul și susținătorul curajos al băștinașilor asupriți.

Pe soția unui guvernator britanic care, ca multe alte personaje de vază, vine să viziteze originala așezare a celebrului scriitor el o duce să-i arate taberele de rebeli cărora le dăduse azil pe domeniul său și care luptau cu sulițe și cu piepturile goale împotriva tunurilor imperialiste. În toiul activității de represiune și negocierii între națiunile colonialiste pentru stăpînirea insulei, R.-L. Stevenson stîrnește vîlvă și-și atrage dojana și avertismentul guvernului Marii Britanii, deoarece publicase o energică punere la punct în apărarea aspirațiilor de libertate ale băștinașilor în cotidianul englez de mare tiraj „Times".

Cînd scriitorul extenuat este doborît (nu de tuberculoza ce-l măcinase toată viața, ci de un atac fulgerător de congestie cerebrală), băștinașii îi poartă trupul pînă la culmea muntelui Vaea, care domină arhipelagul, și acolo îi sapă mormîntul marelui lor prieten „Tusitala", povestitorul de basme măiestre.

FRIDA PAPADACHE

**** Datorită tocmai povestirii *Doctorul Jekyll și mister Hyde*.

***** *Săgeata neagră ; Răpirea lui David Balfour* și urmarea sa *Catriona ; Seniorul de Ballantrae* și magistralul fragment de roman rămas neterminat la moartea scriitorului *Weir of Hermiston* (despre care un critic de vază a putut spune că are grandoarea epică a lui Balzac și dramatismul lui Shakespeare).

ROBERT-LOUIS STEVENSON

Straniul caz al doctorului Jekyll şi al lui mister Hyde

1.
Poarta

Mister Utterson, avocatul, era un bărbat cu chipul aspru, niciodată luminat de zîmbet, rece, zgîrcit şi stînjenit în exprimare, reticent în sentimente, uscăţiv, lung, anost, posomorît şi totuşi oarecum simpatic. La întîlniri prieteneşti şi cînd vinul se potrivea a-i fi pe plac îi licărea în privire ca un fel de rază ceva de mare omenie, ceva, de fapt, care, fără a răzbi nicicînd prin vorbele sale, grăia nu doar prin acele tăcute semne ale chipului său de după ospăţ, ci mai adesea, şi mai perceptibil, prin acţiunile lui.

Sever cu sine, cînd era singur bea gin, spre a înăbuşi o înclinare spre rodul viei ; şi cu toate că-i plăcea teatrul, nu mai pusese piciorul în vreunul de douăzeci de ani. Faţă de ceilalţi avea însă îngăduinţă şi încuviinţare ; minunîndu-se, uneori aproape cu invidie, de marele potenţial de energie cuprins în nelegiuirile lor ; şi în toate cazurile grave era pornit mai curînd să ajute decît să dojenească. „Înclin către erezia lui Cain — obişnuia să spună, într-un chip destul de nostim —, îmi las fratele să se ducă dracului în legea lui". În felul acesta, era menit să fie adesea cea din urmă influenţă bună în vieţile unor oameni ce se duceau de rîpă... Iar unor asemenea oameni, cîtă vreme îi treceau pragul casei, niciodată nu le dovedea vreo umbră de schimbare în purtarea sa.

Fără îndoială, acest procedeu nu-i cădea greu lui mister Utterson, el fiind în cel mai bun caz ne-demonstrativ ; chiar și amiciția lui părea întemeiată pe aceeași largă cuprindere a bunăvoinței sale.

E caracteristic pentru un om modest să-și accepte de-a gata, din mîinile împrejurărilor, cercul de prieteni ; și așa făcea Utterson. Prieteni îi erau cei de un sînge cu el sau cei pe care-i cunoștea de foarte multă vreme ; afecțiunile sale, ca iedera, crescuseră cu timpul ; ele nu implicau anumite însușiri ale obiectului. De aici, fără îndoială, și legătura ce-l unea cu mister Richard Enfield, cunoscutul om de lume, îndepărtată rudă a sa. Mulți își spărgeau capul : ce puteau oare afla unul la celălalt acești doi oameni, sau ce subiect comun puteau găsi. Cei care îi întîlniseră în plimbările lor duminicale povesteau că nu scoteau o vorbă, că arătau foarte plictisiți și că întîmpinau cu vădită ușurare ivirea vreunui amic. Cu toate acestea, amîndoi puneau mare preț pe aceste lungi plimbări și nu numai că înlăturau prilejuri de divertisment, dar rezistau chiar și chemărilor profesionale, pentru a se bucura de ceea ce socoteau atracția de căpetenie a săptămînii.

S-a întîmplat într-una dintre aceste hoinăreli ca drumul lor să treacă printr-o străduță lăturalnică dintr-un cartier animat al Londrei. Pasajul era mic și aparent liniștit, dar în zilele săptămînii domnea aci o vie activitate comercială. Se părea că toți locuitorii ei erau prosperi, întrecîndu-se cu rîvnă în a-și spori și mai mult bunăstarea și expunînd cu cochetărie surplusul cîștigurilor lor ; încît fețele dughenelor ce se înșirau de-a lungul acestei căi, asemenea unor precupețe zîmbitoare, parcă ar fi îmbiat pe trecători să se apropie. Chiar și duminica, zi în care-și învăluia farmecele mai izbitoare și zăcea relativ pustie de trecători, străduța aceasta strălucea în contrast cu vecinătatea-i posomorîtă, ca un foc într-o pădure; și cu obloanele-i proaspăt vopsite, cu alămurile-i bine lustruite și pretutindeni răspîndita-i curățenie și voioșie prindea îndată ochiul trecătorului, care stăruia cu plăcere asupră-i.

La două porți depărtare de unul dintre colțuri, pe partea stîngă, în spre est, șirul era spart de intrarea într-o curte ; și chiar în acel loc, o grămadă de zidărie sinistră se vîra în stradă cu frontu-i triunghiular. Era o clădire cu două etaje ; nu se zărea nici o fereastră, nimic altceva decît o poartă la catul de jos și fruntea oarbă a unui perete decolorat la cel de sus ; iar în fiece trăsătură se vădeau semnele unei delăsări sordide și îndelungi. Poarta, neavînd nici clopot, nici bătător, era spuzită și de culoare veștedă. Vagabonzi se chinceau în adăpostul ei și-și aprindeau chibriturile frecîndu-le de tăbliile sale ; copiii se jucau pe treptele ei ; pe ornamentele-i sculp-

tate își încercase școlarul tăișul briceagului; și timp de aproape o generație nu se ivise nimeni care să fi alungat pe acei oaspeți de pripas sau să le fi reparat distrugerile.

Mister Enfield și avocatul treceau de cealaltă parte a străduței, dar cînd ajunseră în dreptul intrării cel dintîi își înălță bastonul, arătînd într-acolo.

— Ai observat vreodată poarta aceea? întrebă; iar cînd însoțitorul său îi răspunse afirmativ, adăugă: Se leagă în capul meu de o poveste foarte ciudată.

— Zău? făcu mister Utterson, cu o ușoară schimbare în glas. Și care-i povestea?

— S-a petrecut așa..., răspunse mister Enfield. Mă întorceam acasă de undeva, de la capătul lumii, cam pe la ceasurile trei, într-o dimineață mohorîtă de iarnă; și drumul meu trecea printr-un cartier al orașului unde nu se vedea, literalmente, nimic decît șiruri de felinare. Stradă după stradă, cu toți locuitorii ei adormiți, luminate fiecare ca pentru o procesiune și pustie fiecare ca o biserică, pînă în cele din urmă ajunsesem în acea stare de spirit cînd tot ciulești urechea și parcă ai dori să dai cu ochii de un gardist. Dintr-o dată văzui două siluete: una a unui bărbat scund care zorea orbește în direcția est; iar cealaltă a unei fetițe de vreo opt sau zece ani, care venea în fugă mare de pe o stradă perpendiculară. Ei bine, domnule, în colț cei doi s-au ciocnit, în chip destul de firesc; după asta însă, a urmat partea oribilă: omul acela a călcat liniștit în picioare trupul copilei și a lăsat-o pe jos țipînd... Auzit așa, nu pare mare lucru, dar să vezi asta a fost ceva infernal. Parcă nici nu era om, ci mai curînd statuia unui idol barbar, strivind necruțător în picioare tot ce întîlnea în cale. Am scos un chiot, ca să pun oamenii pe urmele lui, m-am repezit după el, l-am înșfăcat de guler pe acel domn și l-am adus înapoi la locul unde se și adunase un grup în jurul copilului, care continua să țipe. Dînsul își păstra sîngele rece și nu opunea nici o rezistență; mi-a aruncat o privire atît de fioroasă că m-au trecut nădușelile. Persoanele care se iviseră din casă erau chiar neamurile fetei; nu trecu mult și apăru și un doctor, după care, de fapt, fusese ea trimisă. Ei, cît privește copila, nu i se întîmplase cine știe ce — era mai mult speriată, după cîte spunea felcerul; așa încît ar fi de presupus că aici să se fi terminat povestea. Dar iată o împrejurare bizară. Mie, acel individ îmi provocase de la prima vedere un sentiment de repulsie. Familiei acelei copile de asemenea, ceea ce nu era decît firesc. Dar ce m-a frapat a fost atitudinea doctorului. Era șablonul obișnuit de om fără vîrstă, fără culoare, cu un puternic accent de Edinburgh, și emotiv cam cît un cimpoi. Ei bine, domnule, a reacționat și

el ca şi toţi ceilalţi : de cîte ori se uita la captivul meu, îl vedeam pe felcerul acela îngălbenindu-se de pofta de a-l ucide. Eu ştiam ce e în sufletul lui, după cum şi el ştia ce este într-al meu; şi cum de ucis nu putea fi vorba, am făcut şi noi tot ce se putea face mai la îndemînă. I-am spus individului că eram în stare să provocăm un asemenea scandal pe chestia asta — şi c-o vom şi face — încît să-i meargă vestea de la un capăt la altul al Londrei şi să i se strice numele. Dacă avea ceva prieteni sau se bucura de vreo încredere, aveam să întreprindem totul ca să le piardă. Şi în timp ce-l atacam aprinşi de indignare, ne străduiam totodată să-l ferim de femei, care erau ca nişte furii dezlănţuite. N-am mai văzut de cînd sînt un cerc de oameni atît de stăpîniţi de ură ; cît despre el, sta în mijlocul nostru cu un fel de calm mohorît şi sarcastic — speriat şi dînsul, îmi dădeam seama —, dar semeţ ca un demon. „Dacă preferaţi să exploataţi acest incident — zise —, bineînţeles că sînt în mîinile dumneavoastră. Orice gentleman doreşte să evite o scenă ca asta. Spuneţi suma". Ei, şi pînă la urmă am scos de la el o sută de pfunzi pentru familia copilului ; se vedea bine că ar fi vrut să se strecoare, dar, după cum arătam cu toţii, şi-a dat seama că sîntem porniţi să-l băgăm în bucluc şi, în cele din urmă, a consimţit. Ce mai rămînea de făcut era să ne dea banii... şi pentru asta unde crezi că ne-a dus ? Chiar aici, la uşa aceea. A scos la repezeală o cheie din buzunar, a intrat şi s-a întors degrabă cu zece pfunzi bani peşin, în aur, şi, pentru diferenţă, cu un cec asupra Băncii Coutt, emis cu plata la purtător, şi semnat cu un nume pe care nu-l pot menţiona, deşi e unul dintre punctele izbitoare în povestea asta, dar atîta pot să-ţi spun că era un nume foarte bine cunoscut şi adesea tipărit. Cifra era cea hotărîtă ; dar semnătura ar fi putut garanta o sumă cu mult mai mare — de-ar fi fost autentică. Mi-am luat libertatea să-i atrag atenţia individului că toată chestia asta părea cam dubioasă şi că, în viaţa de toate zilele, un om nu intră pur şi simplu la ora patru dimineaţa pe o uşă de pivniţă ca să reapară cu un cec semnat de altă persoană, pentru o sută de pfunzi. El însă a rămas foarte degajat şi a rînjit: „Fiţi liniştit — spuse —, o să stau cu dumneavoastră pînă deschide banca şi am să încasez eu însumi cecul". Aşa că am pornit-o cu toţii, tatăl fetei, doctorul, individul şi cu mine şi ne-am petrecut restul nopţii în locuinţa mea ; iar dimineaţa, după ce am luat împreună micul dejun, ne-am dus in corpore la bancă. Eu însumi am prezentat cecul, zicînd că aveam toate motivele să cred că era o plastografie. Dar află că nu... cîtuşi de puţin... Era autentic.

— Auzi, auzi ! făcu mister Utterson.

— Văd că te miri și dumneata ca și mine, spuse mister Enfield. Da, e o poveste urîtă. Fiindcă tipul meu era genul cu care nimeni n-ar vrea să aibă de-a face, iar persoana care a emis cecul e tot ce există mai decent și celebru pe deasupra, și, ceea ce agravează situația, mai e și unul dintre acele personaje care fac filantropie, mă rog. A fost la mijloc un șantaj, presupun — un om de treabă plătind, mai mult decît face, vreo prostie din zburdălniciile tinereții... Așa că eu numesc casa asta casa șantajului... Deși, de fapt, și asta e departe de a lămuri totul, adăugă, căzînd pe gînduri. Fu trezit din meditație de o întrebare, cam bruscă, a domnului Utterson :

— Și nu știi dacă emitătorul cecului locuiește aici ?

— Într-un loc ca acesta ? Cine-ar putea crede ? Dar, din întîmplare, mi-am notat adresa : locuiește într-un scuar oarecare.

— Și nu te-ai informat niciodată ce-i cu locul cu poarta ? spuse mister Utterson.

— Nu, sir... ar fi penibil, fu răspunsul. Îmi face silă să iscodesc ; prea e în stilul judecății de apoi. Dai drumul unei întrebări și parc-ai da drumul unei pietre. Tu șezi frumușel în vîrful dealului, dar piatra s-a pornit la vale, prăvălind și alte pietre după ea și curînd te trezești că l-a pocnit în cap pe vreun ins ce-și vedea de treabă în grădinița din spatele casei lui (și la care nici nu gîndeai), iar toată familia sa trebuie să-și schimbe numele. Nu, sir, eu mi-am făcut un princi-piu : cu cît am impresia că nu-i lucru curat, cu atît întreb mai puțin.

— E un principiu foarte bun, spuse avocatul.

— Am cercetat totuși discret acel loc, continuă mister Enfield. Mai că nici nu seamănă a casă locuită. Altă poartă nu există, și pe aceea nu intră și nu iese nimeni decît — ici și colo — gentlemanul din povestea mea. Sînt trei ferestre care dau spre curte la etajul întîi ; dedesubt nici una ; ferestrele stau mereu închise, dar sînt curate. Și apoi, e un coș din care, în general, iese fum — așa că cineva trebuie să locuiască acolo... Și, cu toate astea, prea sigur nu-i ; fiindcă e atîta îngrămădeală de case în jurul acelei curți, că-i greu să spui unde se termină una și unde începe alta.

Cei doi își continuară cîtva timp plimbarea în tăcere ; la un moment dat mister Utterson zise :

— Enfield, e bun principiul acela al dumitale.

— Da, așa cred și eu, răspunse Enfield.

— Dar cu toate astea, urmă avocatul, ceva tot aș vrea să te-ntreb, care-i numele acelui om care-a călcat în picioare copilul.

— Hm, făcu mister Enfield, nu văd nici un rău dacă ți-l spun. E unul cu numele de Hyde [1].

— Așa, făcu mister Utterson. Și cam cum arată ?

— Nu e ușor de descris... E ceva curios cu înfățișarea lui ; are ceva neplăcut — ceva care te face să-l detești. N-am văzut în viața mea un om care să-mi inspire o asemenea repulsie, și totuși nu prea știu de ce. Trebuie să aibă pe undeva o deformare, îți dă o senzație puternică de anormal —, deși n-aș putea indica un amănunt precis. E un om cu o înfățișare care iese din comun, și totuși n-aș putea numi nimic deosebit. Nu, domnule, este un lucru care mă depășește, nu sînt în stare să-l descriu. Și nu din lipsă de memorie, fiindcă pot afirma că în clipa asta îl văd limpede, parcă l-aș vedea în fața ochilor.

Mister Utterson mai merse iar o bucată de drum în tăcere și, după cum prea bine se vedea, sub povara unor gînduri.

— Ești sigur c-a folosit o cheie ? se informă în cele din urmă.

— Dragul meu !... făcu Enfield, atît de surprins încît își cam pierdu calmul.

— Da, știu, spuse Utterson, știu că trebuie să pară ciudat. Fapt este că, dacă nu-ți cer numele celuilalt, e că-l știu. Vezi, Richard, povestea dumitale a ajuns la destinația cuvenită. Dacă n-ai fost exact pe undeva, ar fi bine să precizezi acum.

— Gîndesc c-ar fi trebuit să mă previi, răspunse celălalt un pic cam înciudat. Dar am fost, vorba aceea, de o exactitate maximă. Individul avea o cheie ; și ce e și mai și : o mai are și acum. L-am văzut de curînd folosind-o, nu-i nici o săptămînă de atunci. Mister Utterson oftă adînc, dar nu scoase nici un cuvînt, și tînărul reluă :

— Încă o învățătură de minte că nu trebuie să sporovăiești. Mi-e rușine c-am fost o gură spartă. Promite-mi că nu vom mai pomeni niciodată de chestia asta.

— Ți-o promit din toată inima, fu răspunsul avocatului. Uite mîna mea, spre întărire, Richard.

---

[1] In original, transpare prin acest nume verbul englez *hide* „a se ascunde" — așa se explică jocul de cuvinte din titlu și dintr-un anumit pasaj al capitolului următor — și fiorul sporit pentru cititorul englez. E un dublu joc de cuvinte, deoarece *hide* semnifică și „piele de animal".

În căutarea lui mister Hyde

În seara aceasta, mister Utterson s-a înapoiat foarte posomorît în apartamentul său de burlac şi s-a aşezat la cină fără nici un chef. Obiceiul lui de duminică era ca, după terminarea mesei, să se instaleze lîngă foc, cu vreo carte pioasă pe masa lui de lectură, pînă ce orologiul bisericii vecine bătea miezul nopţii, cînd sobru şi cu inima împăcată se ducea să se culce. Dar în această seară, de îndată ce masa fu strînsă, el luă o lumînare şi se duse în biroul lui. Acolo deschise dulapul unde păstra sub cheie hîrtiile importante, scoase din cel mai tainic compartiment al acestuia un document pe al cărui plic se găsea notat: **„Testamentul doctorului Jekyll“** şi, cu fruntea înnegurată, se apucă să-i cerceteze cu luare aminte conţinutul. Testamentul era olograf [2], întrucît mister Utterson, deşi se ocupa de el acum că se găsea redactat, refuzase să-şi dea cît de cît asistenţa la redactarea lui. Acest document prevedea nu numai că în caz de deces al lui Henry Jekyll — doctor în medicină, doctor în chimie, doctor în ştiinţele morale, membru al Societăţii regale a oamenilor de ştiinţă etc. — toate bunurile sale urmau să treacă în mîinile „prietenului şi binefăcătorului său Edward Hyde“, ci şi că în caz de dispariţie sau absenţă inexplicabilă, timp de o perioadă care ar întrece trei luni calendaristice“, numitul Edward Hyde avea să intre în toate drepturile numitului Henry Jekyll, fără nici o altă întîrziere şi liber de orice sarcină sau obligaţie, în afara plăţii cîtorva sume neînsemnate către membrii gospodăriei doctorului.

Acest document era de multă vreme un spin în cugetul avocatului. Îl supăra şi ca om al legii şi ca adept al părţilor sănătoase şi normale ale vieţii, pentru care tot ce e arbitrar este lipsit de cuviinţă. Iar pînă acum necunoaşterea domnului Hyde îi sporise indignarea ; acum, printr-o neaşteptată schimbare, cunoaşterea lui era cea care-l indigna în şi mai mare măsură. Destul de rău fusese şi pe cînd numele acela nu era decît un nume, despre care el n-avea cum să afle mai mult. Cu atît mai rău era acum, cînd numele începea să se îmbrace cu atribute detestabile şi cînd din nestatornicele ceţuri, care de atîta vreme îi stînjeniseră vederea, răsărea presimţirea subită şi lămurită a unei prezenţe demonice.

„Gîndeam că şi-a pierdut minţile — îşi spuse, punînd înapoi în seif hîrtia revoltătoare —, dar acum încep să mă tem că e pe cale să-şi piardă onoarea“.

---

[2] *Olograf* — un document scris în întregime de mîna persoanei sub al cărei nume figurează (n.t.)

Apoi stinse luminarea, îmbrăcă o manta largă şi porni în direcţia Scuarului Cavendish, acea citadelă a medicinei, unde-şi avea casa şi-şi primea foarte numeroşi pacienţi prietenul său, renumitul doctor Lanyon. „Dacă mă poate lămuri cineva, acela este doar Lanyon" — îi dăduse prin gînd.

Majordomul cel solemn îl cunoştea pe mister Utterson şi-l primi cu politeţea cuvenită; nu fu supus unui stagiu de aşteptare, ci introdus direct de la uşă în sufragerie, unde doctorul Lanyon şedea singur la un pahar cu vin. Era acesta un gentleman cordial, robust, îngrijit în îmbrăcăminte şi rumen la faţă, cu o chică de păr albită prematur şi o purtare exuberantă şi energică. De cum dădu cu ochii de mister Utterson, sări de pe scaun şi-i ură bun venit, întinzîndu-i amîndouă mîinile. Amabilitatea sa — aşa-i era felul — părea a se manifesta cam spectaculos, dar se întemeia pe sentimente sincere, căci aceştia doi erau vechi prieteni, vechi camarazi — şi de şcoală, şi de colegiu —, amîndoi respectîndu-se temeinic atît pe ei înşişi, cît şi unul pe celălalt, şi, ceea ce nu totdeauna urmează din cele de mai sus —, bucurîndu-se fiecare din toată inima de tovărăşia celuilalt.

Schimbară cîteva vorbe la întîmplare şi apoi avocatul ţinti către subiectul care îl preocupa în chip atît de neplăcut:

— Lanyon, bănuiesc că tu şi cu mine trebuie să fim cei mai vechi prieteni ai lui Henry Jekyll?

— Mi-ar plăcea să fim mai puţin vechi, chicoti doctorul Lanyon. Da, bănuiesc că noi sîntem într-adevăr cei mai vechi prieteni ai lui. Şi ce-i cu asta?... Îl văd acum foarte rar.

— Zău? se miră Utterson. Credeam că pe voi doi vă leagă nişte preocupări comune.

— Ne-au legat, fu răspunsul. Dar de mai bine de zece ani am început să-l găsesc prea fantezist pe Henry Jekyll. A pornit-o pe căi greşite, vreau să zic, pe căi mentale greşite, şi, cu toate că îi păstrez, fireşte, interes, vorba ceea: de dragul trecutului, îl văd şi l-am văzut al naibii de puţin... Nişte bazaconii atît de neştiinţifice..., adăugă doctorul, făcîndu-se dintr-o dată stacojiu la faţă, l-ar fi instrăinat şi pe Damon de Pythias [3].

Această mică izbucnire de năduf îl uşură oarecum pe mister Utterson. „Au avut vreun diferend într-o chestie ştiinţifică, doar atît..." — îşi spuse şi, nefiind pasionat de vreo ştiinţă (în afară de aceea a transferurilor legale de proprietate), mai gîndi: „Nu-i ceva mai grav!" Îi lăsă amicului său

---

[3] Damon şi Pythias (conform unei legende romane) prieteni atît de devotaţi unul celuilalt încît atunci cînd Pythias, condamnat la moarte, a cerut un răgaz spre a rîndui anumite treburi importante pentru el, Damon s-a constituit de bună voie ostatec în locul său. Pythias, fireşte, s-a înapoiat la timp, spre a-şi primi osînda (n.t.).

cîteva clipe în care să-și redobîndească stăpînirea de sine, apoi abordă întrebarea pe care venise să i-o pună :

— Ai dat vreodată peste un protejat al lui..., de unul cu numele de Hyde ?

— Hyde ? repetă Lanyon. Nu. N-am auzit niciodată de el... pe vremea cînd ne frecventam.

La atîta se rezumau informațiile ce le putuse lua cu el avocatul ; întors la patul său greoi și întunecat, el se tot frămîntă, pînă ce orele mici ale dimineții începură a crește. Fu o noapte prea puțin odihnitoare pentru cugetul său trudit, bîjbîind într-un întuneric desăvîrșit și asediat de întrebări.

Clopotele bisericii din apropierea locuinței lui mister Utterson bătuseră orele șase cînd el încă mai scruta problema. Mai înainte îl afectase numai pe plan intelectual ; dar acum îi era angajată sau mai bine zis înrobită și închipuirea. Pe cînd zăcea, frămîntîndu-se în bezna nopții și a camerei perdeluite, povestea lui mister Enfield i se desfășura pe dinaintea minții, asemenea unui sul imprimat cu imagini luminate. Contempla o întinsă zonă plantată cu felinare în orașul nocturn ; apoi silueta unui bărbat care pășea zorit ; apoi a unui copil care se dusese să cheme medicul și alerga înapoi spre casă ; iar apoi aceștia doi se ciocneau, și omul, asemenea unui idol barbar, călca în picioare copilul și trecea înainte, fără să-i pese de țipetele sale. Sau vedea o încăpere într-o casă bogată, unde prietenul său dormea, visînd și zîmbind viselor sale ; și apoi, ușa acelei încăperi se deschidea, perdelele patului erau smulse în lături, cel ce dormea era strigat pe nume și — iată ! — alături sta unul care avea putere asupră-i și chiar la ora aceasta el trebuia să se scoale și să-i urmeze porunca. Personajul din cele două scene îl obsedă pe avocat toată noaptea ; și dacă în unele clipe ațipi, fu doar pentru a-l vedea lunecînd, și mai hoțește, prin case cufundate în somn sau înaintînd și mai iute, tot mai iute, pînă la o iuțeală amețitoare, prin și mai vaste labirinturi de metropolă iluminată, și la fiecare colț de stradă strivind în picioare o copilă și lăsînd-o în urmă-i țipînd. Și totuși personajul n-avea un chip sau avea unul amăgitor, care se mistuia imediat ; și astfel țîșni în mintea avocatului și crescu repede o ciudat de puternică, aproape nemăsurată, curiozitate de a vedea cu ochii lui trăsăturile lui mister Hyde, cel real. De-ar putea doar o dată să dea cu ochii de el, gîndea că s-ar lumina misterul, sau poate chiar s-ar risipi, după cum se întîmplă de obicei cu lucrurile misterioase atunci cînd sînt cercetate temeinic. Poate că atunci ar apărea o rațiune pentru strania preferință sau robie (cum voiai să-i spui) a prietenului său — și chiar pentru uluitoarea clauză din testamentul acestuia. Și

cel puţin ar fi o faţă ce merita să fie văzută — faţa unui om în ale cărui măruntaie nu se ascundea nici o urmă de milă, o faţă care era de ajuns să se arate, pentru a stîrni în sufletul unui om atît de puţin impresionabil ca Enfield un dăinuitor sentiment de aversiune.

De aci înainte, mister Utterson începu să dea tîrcoale porţii din străduţa cu dughene. Dimineaţa, înainte de începerea orelor de lucru, la amiază, cînd negoţul era în toi şi timpul scump, noaptea, sub privirile înceţoşate ce le aruncă luna peste oraş, sub toate luminile şi la toate orele pustii sau aglomerate, avocatul putea fi găsit la postul ce-şi alesese.

„El fiind cel ce se-ascunde, voi fi eu cel care caută" *. Şi în cele din urmă, răbdarea îi fu răsplătită. Era o noapte frumoasă, uscată ; aerul geros ; străzile lucioase ca podeaua unei săli de bal ; felinarele, neclintite de vreo adiere de vînt, proiectau, cu lumini şi umbre, desene simetrice. Pe la ora zece, cînd prăvăliile s-au închis, strada rămase foarte singuratică şi foarte tăcută, cu tot mugetul surd al Londrei, ce o învăluia din toate părţile. Zgomote mici străbăteau pînă departe ; zgomote menajere, de prin interioare, erau lămurit auzibile, de fiece parte a drumului ; şi zvonul apropierii oricărui trecător se desluşea cu mult timp înaintea apariţiei sale. Mister Utterson sta de cîteva minute la postul lui, cînd îşi dete seama de apropierea unui pas ciudat, uşurel. În cursul patrulărilor sale nocturne se obişnuise demult cu efectul bizar cu care se desprinde limpede, din vastul murmur şi vuiet al oraşului, bocănitul paşilor unui singur om, încă foarte îndepărtat. Totuşi niciodată nu-i fusese luarea-aminte atrasă atît de violent şi de hotărît, şi cu o puternică, superstiţioasă presimţire a reuşitei, avocatul se retrase în gangul curţii.

Paşii se apropiară repede şi se amplificară brusc, cînd ajunseră în dreptul străzii. Scoţîndu-şi capul, omul care pîndea sub bolta gangului putu curînd să vadă cu ce fel de ins avea a face. Era mărunt de stat şi foarte obişnuit îmbrăcat ; iar înfăţişarea lui, chiar de la distanţa aceasta, fără să ştie de ce, îi displăcu puternic domnului Utterson.

Necunoscutul se îndrepta direct spre poartă, traversînd strada şi totodată scoţînd o cheie din buzunar, ca unul care se apropie de casă... Avocatul înaintă şi-l atinse pe umăr pe cînd trecea :

— Mister Hyde, cred ?

Mister Hyde dădu înapoi şi i se auzi, ca un şuier, răsuflarea tăiată. Dar spaima îi fu doar de o clipă ; şi deşi nu-l privi în faţă pe avocat, îi răspunse destul de rece :

— Acesta mi-e numele. Ce doriţi ?

---

* Vezi nota de la pagina 12.

— Vă văd intrînd, replică avocatul. Sînt un vechi prieten al doctorului Jekyll : mister Utterson din Graunt Street... trebuie să fi auzit dumneavoastră de numele meu... Şi cum v-am văzut tocmai pe cînd intenţionam să intru, m-am gîndit că poate mi-aţi da drumul şi mie înăuntru.

— N-o să-l găsiţi pe doctorul Jekyll, răspunse domnul Hyde, vîrînd cheia în broască. Apoi, tot fără a ridica privirea, întrebă brusc : De unde mă cunoaşteţi ?

— Dar dumneavoastră, ocoli mister Utterson întrebarea, vreţi să-mi faceţi o favoare ?

— Cu plăcere, făcu celălalt. Ce anume ?

— Vreţi să mă lăsaţi să vă văd faţa ? întrebă avocatul. Mister Hyde păru să ezite ; apoi, ca la un gînd subit, îşi întoarse faţa, cu un aer de sfidare ; şi cei doi se priviră ţintă cîteva clipe. Acum vă voi recunoaşte, spuse avocatul. S-ar putea să fie util.

— Da, replică mister Hyde ; nu e rău că ne-am întîlnit ; şi apropo — ar trebui să aveţi adresa mea. Şi indică un număr de stradă în Soho [4].

„Doamne, Dumnezeule ! îşi zise Utterson, să se fi gîndit şi dînsul la testament ?“ Fireşte, îşi păstră pentru sine reflecţiile şi doar mîrîi ceva drept semn că luase notă de adresă.

— Şi acum, de unde mă cunoaşteţi ?

— După o descriere.

— A cui descriere ?

— Avem prieteni comuni, spuse domnul Utterson.

— Prieteni comuni ? îl îngînă Hyde, cu o voce cam aspră. Cine-s aceia ?

— Jekyll, de exemplu.

— El nu v-a spus niciodată, strigă mister Hyde, într-o izbucnire de mînie. N-aş fi crezut să minţiţi.

— Ei, haide ! Nu se cuvine să vorbiţi aşa.

Dintr-un rînjet zgomotos, celălalt dădu într-un hohot de rîs sălbatic, iar în clipa următoare, cu o iuţeală extraordinară, descuie uşa şi pieri înăuntrul casei.

După ce-l părăsise mister Hyde, avocatul rămase cîtva timp locului, ca o imagine a neliniştii. Apoi prinse a sui încet strada, oprindu-se cam la un pas, doi şi ducînd mîna la frunte, ca un om năucit. Problema pe care-o dezbătea el astfel în timp ce umbla intra în categoria celor ce rar se rezolvă. Domnul Hyde era palid şi avea statura unui pitic, dădea o impresie de diformitate, fără a vădi vreo anomalie căreia să i se fi putut spune pe nume, avea un surîs dezagreabil ; se purtase faţă de avocat cu un amestec brutal de sfială şi cutezanţă şi

[4] Soho — cartier din Londra (n.t.).

vorbea cu o voce zgrunţuroasă şi şoptită, parcă epuizată; toate astea erau puncte împotriva sa, dar toate laolaltă nu puteau explica dezgustul, aversiunea şi teama nemaisimţită vreodată cu care-l privea mister Utterson. „Trebuie să fie altceva — îşi spuse el uluit. Mai este cu siguranţă ceva, de i-aş putea găsi un nume!... Doamne, iartă-mă, omul ăsta mai că nu pare o fiinţă omenească! Are ceva de troglodit... Asta să fie cuvîntul? Ori s-ar putea să fie vechea poveste cu doctorul Fell? Sau e numai iradierea unui suflet abominabil, care străbate astfel prin învelişul său de lut şi-l metamorfozează? Asta e, cred; pentru că, vai, bietul meu vechi prieten Harry Jekyll, dacă am citit cîndva pe un obraz semnătura Satanei, pe obrazul noului tău prieten am citit-o".

După colţul străduţei se ridicau, alcătuind un scuar, nişte case vechi, arătoase şi închiriate, pe apartamente sau camere, la oameni de toate felurile şi condiţiile: gravori de hărţi, arhitecţi, avocaţi dubioşi sau agenţi ai unor întreprinderi obscure.

Una dintre case, a doua după colţ, mai era ocupată în întregime, şi la poarta acesteia, învestită cu un aer falnic de bogăţie şi confort — deşi acum cufundată în întuneric, cu excepţia ferestruicii în formă de evantai ce o domina —, mister Utterson se opri şi bătu. Un servitor bine îmbrăcat, destul de vîrstnic, deschise.

— E acasă doctorul Jekyll, Poole? întrebă avocatul.

— Să văd, mister Utterson, spuse Poole, introducînd pe vizitator într-o sală vastă, confortabilă, cu plafonul jos, pardosită cu lespezi de piatră, încălzită, în stilul unei case de ţară, de flăcările strălucitoare ale unui cămin mare şi mobilată cu dulapuri preţioase de stejar. Vreţi să aşteptaţi aici, lîngă foc, sir? Sau să vă aduc o lumină în sufragerie?

— Aici, mulţumesc, spuse avocatul, apropiindu-se şi rezemîndu-se de gratia înaltă a căminului.

Această sală, în care rămase acum singur, era o fantezie favorită de-a prietenului său, doctorul; şi însuşi Utterson obişnuia să spună despre ea că era cea mai plăcută încăpere din Londra. Dar în seara asta îl copleşea urîtul — chipul lui Hyde îi apăsa greu amintirea —, simţea, ceea ce lui rar i se întîmpla, o scîrbă şi un dezgust de viaţă; şi în această dispoziţie mohorîtă i se părea că citeşte o ameninţare în pîlpîitul flăcărilor, pe luciul dulapurilor şi în jocul agitat al umbrelor pe plafon. Se ruşină de uşurarea ce-o simţi cînd se înapoie curînd Poole, pentru a-l vesti că doctorul Jekyll nu era acasă.

— Poole, l-am văzut pe mister Hyde intrînd prin vechea poartă a sălii de disecţie, spuse vizitatorul. E normal asta, cînd doctorul Jekyll nu e acasă?

— Foarte normal, sir, răspunse slujitorul. Mister Hyde are o cheie.

— Poole, stăpînul dumitale pare să acorde multă încredere acestui tînăr, conchise visător avocatul.

— Da, sir, chiar așa, spuse Poole. Toți avem poruncă să-i dăm ascultare.

— Nu l-am întîlnit niciodată pe mister Hyde? întrebă Utterson.

— O, nu, sir. Dumnealui nu ia niciodată masa la noi, răspunse Poole, care conducea gospodăria doctorului. De fapt, nici nu prea-l vedem în partea asta a casei; vine și pleacă mai mult prin laborator.

— Ei, noapte bună, Poole.

— Noapte bună, mister Utterson.

Și avocatul porni spre casă cu inima foarte grea. „Bietul Harry Jekyll — își spuse — părerea mea e că s-a împotmolit rău. A fost un zvăpăiat în tinerețe — e mult de-atunci, desigur, dar legea divină nu cunoaște regulă și liniște. Da, asta trebuie să fie: stafia vreunui păcat vechi, cancerul vreunei rușini ascunse; pedeapsa care vine, **pede claude,** ani întregi după ce amintirea a uitat, iar iubirea de sine a iertat greșeala. Și avocatul, înspăimîntat de acest gînd, medită cu anxietate, cîtva timp, la propriul său trecut, dibuind prin toate ungherele amintirii, de nu cumva vreo umbră de vechi păcat avea să țîșnească la lumină. Trecutul lui era destul de nevinovat; puțini oameni își puteau citi filele vieții cu mai puțină teamă, totuși fu umilit din cale-afară de toate răutățile pe care le făcuse și iarăși înălțat la o sobră și temătoare gratitudine, cînd se gîndi la cele multe pe care fusese cît pe-aci să le făptuiască și totuși le evitase. Și apoi, întorcîndu-se la subiectul său de mai înainte, întrevăzu o scînteie de nădejde. „Domnișorul ăsta, Hyde, de-ar fi cercetat, gîndi el, trebuie să aibă niște taine ale lui, negre după cum îi e înfățișarea — taine față de care cele mai rele ale bietului Jekyll ar fi raze de soare. Lucrurile nu pot continua așa. Mă înfior cînd mă gîndesc la creatura asta strecurîndu-se ca un hoț pînă la căpătîiul lui Harry; bietul Harry — ce trezire! Și ce primejdie în situația asta, căci dacă acest Hyde bănuiește existența testamentului, s-ar putea să devină nerăbdător de a moșteni... Da, trebuie să pun umărul la roată — numai de m-ar lăsa Jekyll". Căci, încă o dată, în mintea avocatului apărură limpede ca lumina zilei ciudatele clauze ale testamentului.

Doctorului Jekyll nu-i pasă

Cu două săptămîni mai tîrziu, printr-o întîmplare cum nu se poate mai binevenită, doctorul dădu una dintre plăcutele sale mese la vreo cinci, șase prieteni intimi, toți bărbați inteligenți, respectabili și toți prețuind un vin bun; iar mister Utterson făcu astfel încît să rămînă în urmă după ce plecaseră ceilalți. Aceasta nu era o rînduială nouă, ci un lucru care se întîmplase de zeci de ori. Unde era Utterson agreat, era agreat din plin. Gazdelor le plăcea să-l rețină pe avocatul grav și sobru atunci cînd cei cu inima ușoară și cu limba dezlegată erau gata să plece; le plăcea să mai șadă puțin în tovărășia sa discretă — ca un exercițiu pentru singurătate, să-și potolească sufletele în tăcerea bogată a acestui om, după risipa și tensiunea veseliei. Doctorul Jekyll nu era o excepție la această regulă; și cum ședea acum de cealaltă parte a focului — un bărbat de cincizeci de ani impozant, bine făcut, cu fața netedă, poate cu o expresie puțintel ascunsă, dar cu toate semnele competenței și bunătății — se putea vedea după atitudinea lui că nutrea pentru mister Utterson o afecțiune sinceră și caldă.

— Am vrut să-ți vorbesc, Jekyll, începu oaspetele. Știi, testamentul acela al tău?

Un observator atent ar fi priceput că subiectul atins era foarte neplăcut; dar doctorul îl primi cu voie bună.

— Bietul meu Utterson, zise, ce ghinion să ai un client ca mine! N-am văzut în viața mea un om atît de dezolat cum ai fost tu de testamentul meu, afară doar de încuiatul ăla pedant de Lanyon față de ce numea el „ereziile mele științifice". A, da, știu că e un tip de treabă — degeaba te încrunți —, un tip excelent și mereu îmi propun să-l văd mai des, dar cu toate astea tot un încuiat de pedant e, un pedant ignorant și gălăgios. Niciodată nu m-a dezamăgit cineva mai mult ca Lanyon.

— Știi că n-am fost niciodată de acord, își urmă vorba avocatul desconsiderînd fără cruțare noul subiect.

— Cu testamentul meu? Da, desigur, știu asta, spuse doctorul, nițel cam tăios. Mi-ai spus-o.

— Da, și ți-o mai spun din nou, continuă Utterson. Am aflat ceva despre tînărul Hyde.

Fața largă și demnă a doctorului Jekyll păli, cu buze cu tot, și pe lîngă ochi i se adună o întunecare.

— N-aș dori să mai aud despre asta, spuse. E o problemă pe care credeam că ne-am înțeles s-o abandonăm.

— Ceea ce am aflat e dezgustător, spuse Utterson.

— Nu poate schimba nimic. Nu înțelegi situația mea, ripostă doctorul, cu un fel de incoerență. Sînt într-o situație penibilă, Utterson, și foarte ciudată. E una dintre acelea ce nu pot fi drese cu vorbe.

— Jekyll, zise Utterson, mă cunoști : sînt un om căruia i te poți încredința. Ia-ți greutatea de pe suflet cu toată încrederea. Sînt sigur că te pot scoate din încurcătură.

— Bunul meu Utterson, spuse doctorul, îmi dovedești marea ta bunătate și nu pot găsi cuvinte prin care să-ți mulțumesc. M-aș încrede în tine înaintea oricui pe lume, înaintea oricui în afară de mine însumi, de-aș putea alege, dar, într-adevăr, nu este ce-ți imaginezi ; nu e chiar atît de rău și doar ca să-ți liniștesc inima ta bună îți voi spune un singur lucru : oricînd aș dori-o mă pot descotorosi de Hyde, îți dau cuvîntul meu că-i așa și-ți mulțumesc încă o dată. Și-am să mai adaug, Utterson, un cuvințel, pe care sînt sigur că nu mi-l vei lua în nume de rău ; aceasta-i o chestiune particulară și te implor s-o lași să doarmă.

Utterson reflectă puțin privind către flăcările căminului.

— Nu mă îndoiesc că ai perfectă dreptate, spuse în cele din urmă, sculîndu-se în picioare.

— Ei, dar cum tot am atins această problemă, și sper că pentru ultima oară, urmă doctorul, un punct aș dori să-l înțelegi : nutresc într-adevăr un mare interes pentru domnul Hyde. Știu că l-ai văzut — mi-a spus-o — și mă tem c-a fost necuviincios. Eu însă — ți-o repet — nutresc în mod sincer un mare, un foarte mare interes față de acest tînăr ; și dacă dispar, Utterson, doresc să-mi promiți că vei avea răbdare cu el și că-l vei face să intre în drepturile lui. Cred că ai face-o dacă ai ști tot ; și mi s-ar lua o povară de pe suflet dacă mi-ai promite.

— Nu pot să susțin c-o să-l agreez vreodată, spuse avocatul.

— Nu asta-ți cer, pledă Jekyll, punîndu-și mîna pe brațul celuilalt. Îți cer doar să-l ajuți de dragul meu, cînd nu voi mai fi.

Utterson scoase cu greu un suspin ce nu se lăsa stăpînit.

— Bine, spuse, îți promit.

(CONTINUAREA ÎN NUMĂRUL VIITOR)

LEO SZILARD

Fundaţia Mark Gable

Scrisorile de acreditare ale lui Leo Szilard, ca om de ştiinţă, sînt de cea mai înaltă calitate, căci activitatea sa de pionier în domeniul studiilor nucleare a contribuit în mare măsură la actualul stadiu de progres din acest domeniu. La această reputaţie de prim ordin el a mai adăugat alte două. Prima este aceea de „personalitate de televiziune", îndeosebi în expunerile privind experienţele nucleare şi războiul atomic, domeniu în care observaţiile sale polemice aduc în dezbatere greutatea autorităţii şi raţiunii unei minţi pătrunzătoare. A doua este aceea de beletrist al ştiinţei şi al ştiinţei-ficţiune, dobîndită prin publicarea volumului său de nuvele Vocea delfinului.

Ideile lui Szilard cu privire la problemele mondiale sînt cel mai elocvent exprimate prin nuvelele lui de ştiinţă-ficţiune, ceea ce veţi putea constata citind povestirea Fundaţia Mark Gable, în care unul dintre marii savanţi contemporani satirizează anumite tare ale secolului al XX-lea.

De îndată ce am văzut că temperatura iepurelui revenea la normal, mi-am dat seama că problema noastră era rezolvată. Au fost necesare douăzeci şi patru de ore pentru a-i scădea temperatura la un grad Celsius prin administrarea de trei granule de dorminol la fiecare zece minute în toată această perioadă. Somnul a început să apară între a treia şi a patra oră, cînd temperatura corpului a scăzut sub douăzeci şi trei de grade; după douăzeci şi patru de ore, la un grad Celsius nu se mai înregistra nici o activitate metabolică apreciabilă. L-am ţinut o zi la această temperatură scăzută, iar după această perioadă, toate măsurătorile noastre fiind terminate, i-am injectat metabolin şi am permis temperaturii să revină la normal, în răstimp de o oră.

Nu m-am îndoit nici o clipă că prin realizarea acestui rezultat, odată temperatura scăzută la un grad Celsius, vom reuşi să menţinem iepurele „adormit" timp de o săptămînă, un an sau o sută de ani sau numai o zi. Nu mă îndoiam de asemenea că, dacă acest lucru acţiona asupra iepurelui, avea să acţioneze şi asupra cîinelui, iar dacă era valabil pentru cîine, avea să fie valabil şi pentru om.

Am dorit întotdeauna să văd cum va arăta lumea peste trei sute de ani. Intenţionam deci „să mă retrag din viaţă" (aşa cum ne propuneam să denumim acest proces) de îndată ce aveam să perfecţionez metoda şi să aranjez să fiu readus la viaţă în anul 2260. Consideram că vederile şi sentimentele mele erau suficient de avansate, aşa că n-aveam nici un motiv să mă tem că mă voi simţi rămas cu mult în urma vremii, într-o lume ce va fi înaintat cu cîteva sute de ani în comparaţie cu prezentul. Totuşi, n-aş fi îndrăznit să depăşesc acest termen de trei sute de ani.

Am crezut la început că n-oi avea nevoie de un an pentru perfecţionarea procesului, că voi fi deci într-un **statu dormiendi** înainte de terminarea anului. În realitate însă au fost necesare doar şase luni pentru a pune lucrurile la punct, dar au apărut dificultăţi de o altă natură.

O parte a opiniei publice se opunea cu tărie „retragerii din viaţă" şi, o perioadă de timp, s-a crezut că cel de-al 83-lea Congres va vota o lege împotriva unor asemenea procedee. Din fericire, acest lucru nu s-a întîmplat. Dar Asociaţia medicală americană a reuşit să obţină o hotărîre judecătorească împotriva „retragerii" mele, pe motivul că era o „sinucidere", iar sinuciderea era ilegală. Deoarece un om **in statu dormiendi** (argumenta hotărîrea menţionată) nu poate reveni la viaţă din propria sa voinţă, din punct de vedere legal el nu trăieşte cît timp este în această stare.

Bătălia legală care a survenit a durat cinci ani. Pînă la urmă, avocaţii care s-au ocupat de cazul meu au reuşit să determine Curtea supremă să accepte jurisdicţia. Curtea supremă a menţinut interdicţia, trei membri fiind contra. Unul dintre avocaţii mei mi-a explicat că hotărîrea Curţii, deşi aparent nefavorabilă, era de fapt o mare şansă pentru mine, deoarece înlătura toate obstacolele din calea planurilor mele. Hotărîrea Curţii supreme, mi-a explicat avocatul, stabilea o dată pentru totdeauna că un om nu trăieşte în mod legal în timp ce se află în statu dormiendi. În consecinţă, mi-a spus el, dacă mă voi hotărî acum să acţionez împotriva sfaturilor date de firma sa, să nu respect interdicţia Curţii şi să încep „să mă retrag din viaţă", nu va putea fi adoptată împotriva mea nici o acţiune sub nici o formă pînă ce nu voi reveni la viaţă, peste trei sute de ani, dar că pînă atunci acţiunea mea va fi prescrisă.

După ce toate aranjamentele au fost terminate în cel mai strict secret şi după ce am numit firma juridică „Adams, Lynch şi Davenport" ca administrator al averii mele, mi-am petrecut ultima mea seară din cel de-al douăzecilea secol la o mică petrecere de adio organizată de prietenii mei. Eram cu totul vreo şase, toţi prieteni vechi, dar, nu ştiu de ce, cu acest prilej nu ne-am înţeles prea bine. Cei mai mulţi dintre ei aveau sentimentul că participau la înmormîntarea mea, căci n-aveau să mă mai vadă în viaţă. În ce mă priveşte însă, eu aveam impresia că asist la înmormîntarea lor, căci nici unul nu va mai fi în viaţă cînd aveam să mă trezesc.

Din însemnările din acea vreme reiese că a durat aproape două ore pînă am adormit, dar nu-mi amintesc nimic din ceea ce s-a vorbit după prima oră.

Primul lucru de care îmi aduc aminte este înţepătura unui ac de seringă. Cînd am deschis ochii, am văzut o infirmieră cu o seringă într-o mînă şi cu un microfon în cealaltă.

— Fii bun, te rog, și vorbește în microfon, mi-a spus ea ținîndu-l în fața mea.

— Vă datorăm scuze și o explicație, mi-a spus un tînăr bine îmbrăcat care stătea lîngă patul meu și ținea în mînă un microfon. Sînt Rosenblatt de la firma „Adams, Lynch, Davenport", Rosenblatt și Giannini. Din motive de natură legală am considerat nimerit să vă readucem la viață, dar dacă doriți să completați cei trei sute de ani care par să reprezinte obiectivul dumitale sperăm să putem rezolva problema în răstimp de o lună. În orice caz vom face tot posibilul. Înainte însă de a ne spune ceva, dați-mi voie să vă explic că domnul care se află alături de mine este Mc Clintock, primarul orașului — democrat, desigur. Sub rezerva aprobării dumitale, am stabilit ca el să răspundă la întrebările pe care i le vei pune și ca această convorbire să fie televizată. Venitul rezultat va fi cedat Fondului de cercetări al degenerării senile. Societățile de difuzare înțeleg desigur că dumneata ești cel ce trebuie să fie de acord cu acest aranjament și, în cazul în care ai avea unele obiecții, ei au pregătit un program de înlocuire. Dacă ești însă de acord, vom începe în cîteva minute. Desigur, societățile de difuzare preferă să transmită răspunsurile dumitale decît să le înlocuiască cu un program dinainte aranjat. Sînt sigur că vei fi de acord cu punctul lor de vedere.

— Înainte de a răspunde la toate acestea, am spus, eu aș dori să știu cît timp am fost adormit.

— Ar fi trebuit să-ți spun acest lucru de la bun început, mi-a răspuns el. Ai fost adormit nouăzeci de ani.

— Așadar, am răspuns după un moment de gîndire, nu mi-a mai rămas nici un prieten în viață pe care să-l deranjeze spusele mele. Sînt de acord cu această emisiune.

De îndată ce crainicul și-a terminat introducerea destul de lungă, a luat cuvîntul primarul :

— În calitate de președinte al Fondului de cercetări al degenerării senile, doresc să-mi exprim mulțumirile mele pentru bunăvoința cu care ai acordat acest interviu. Degenerarea senilă este una dintre cele mai importante boli din lumea noastră. Un om din opt moare de degenerare senilă și peste cincizeci la sută dintre cei ce ating vîrsta de peste o sută de ani. Dacă am dispune de fonduri masive pentru cercetări, am reuși pînă la urmă să descoperim cauza acestei boli și, odată cauza descoperită, ar fi posibil să i se găsească leacul. Știu însă că nu trebuie să monopolizez discuția ; sînt, desigur, multe lucruri despre societatea noastră pe care ai dori să le cunoști. Ești liber să pui orice întrebare dorești.

— De ce am fost readus la viață ? am întrebat.

— Cred, a răspuns primarul, că domnii Adams, Lynch, Davenport, Rosenblatt și Giannini vor dori să-ți dea o explicație detaliată în această privință. Ei au luat această hotărîre și nu mă îndoiesc de faptul că ea este înțeleaptă în împrejurările existente. Nu sînt avocat, dar îți pot vorbi despre temeiurile politice ale acestei hotărîri. Politica... este domeniul meu. Mă întreb dacă-ți dai seama cîte greutăți i-a provocat guvernului procedeul dumitale de „retragere din viață"

Timp de cîțiva ani, numai cîteva persoane ți-au urmat exemplul ; este vorba îndeosebi de oameni de știință și antropologi. Apoi însă, pe neașteptate, aceasta a devenit o modă. Oamenii se retrăgeau numai ca să facă în necaz soțiilor sau soților. Trebuie să spun cu regret că mulți catolici, care nu puteau obține un divorț, au ales metoda de a supraviețui soțiilor sau soților, să devină văduvi și să se recăsătorească. În cele din urmă, această practică a fost interzisă în anul 2001 prin enciclica papală „Somnus Naturae Repugnans". Desigur, biserica n-a intervenit în ce privește folosirea legitimă a procedeului. În ultima parte a secolului, doctorii au încurajat pacienții care sufereau de cancer și de alte boli incurabile să se retragă din viață, în speranța că se va găsi un remediu în viitor și astfel vor fi readuși la viață și vindecați. S-au ivit, desigur, complicații legale, în special în cazul pacienților bogați. Adeseori, moștenitorii lor au ridicat obiecții pe motivul că retragerea din viață nu reprezintă un procedeu absolut sigur ; de asemenea, moștenitorii acestora cereau adesea să li se permită și lor să se retragă din viață pe o perioadă egală de timp, astfel încît succesiunea normală a generațiilor să nu fie tulburată. Există astăzi aproximativ un milion de bolnavi de cancer **in statu dormiendi** și jumătate milion de moștenitori ai acestora în aceeași situație.

— Cancerul continuă să fie o boală incurabilă ? am întrebat eu.

— Da, a răspuns primarul, dar, cu fondurile de care se dispune astăzi, nu vor mai trece decît cîțiva ani pînă ce problema va fi rezolvată. Una dintre aplicațiile cele mai importante — deși controversate — ale procedeului dumitale, reluă el, a apărut acum vreo 25 de ani, adică atunci cînd a început actuala mare depresiune economică. Ea s-a produs ca urmare a 75 de ani de proastă administrare republicană. Astăzi avem un președinte democrat și un Congres democrat ; iar acestea sînt primul președinte democrat de la Donovan încoace și primul Congres democrat de la Congresul al 105-lea. Pe măsură ce tot mai multe state din sud au început să voteze pentru republicani, partidul nostru a rămas în minoritate pînă ce, în mod treptat, forța sa în alegeri a reînceput să sporească ; iar astăzi, cu o majoritate democratică solid stabilită, nu mai avem ce să ne temem în alegerile viitoare.

— Există deci, în sfîrșit, un partid cu adevărat progresist în Statele Unite ? am întrebat eu.

— Da, mi-a răspuns primarul, ne considerăm progresiști. Ne bucurăm de voturile bisericii catolice și 80% dintre alegători sînt catolici.

— Ce anume a provocat convertiri atît de masive ? am întrebat.

— N-au avut loc convertiri în masă, a spus primarul, și nici n-am dori să se întîmple asemenea lucruri. Dar familiile de origine poloneză, irlandeză și italiană, avînd o mai adîncă încredere în modul de viață american decît cei care se trag din vechi emigranți, au avut mai mulți copii. Și astfel astăzi avem o solidă majoritate catolică. Acum, cînd partidul democrat se află la putere, vom lupta împotriva depresiunii prin metodele economice adecvate. După cum am arătat, acum douăzeci și cinci de ani, cînd a izbucnit criza, puterea era deținută de administrația republicană. În primul an al depresiunii, șomajul s-a ridicat la zece milioane de oameni. Lucrurile stăteau prost de tot. Nu exista un program de lucrări publice sau

de ajutoare de șomaj, dar Congresul a votat o lege, Legea retragerii din anul 2025, prin care se autoriza folosirea fondurilor federale pentru a se da posibilitate oricărui șomer ce dorea acest lucru să se retragă din viață pe durata depresiunii. Șomerii care au recurs la această ofertă trebuiau să permită guvernului să-i readucă la viață atunci cînd guvernul avea să considere că piața mîinii de lucru necesita o asemenea măsură. Șapte din cei zece milioane de șomeri s-au folosit de această ofertă pînă la sfîrșitul primului an, în ciuda opoziției bisericii. În anul următor, șomajul a sporit cu încă șapte milioane, din care cinci milioane au fost retrași din viață. Acest lucru a continuat, și pînă acum doi ani, cînd am revenit la putere, numărul celor retrași din viață cu sprijin federal se ridica la douăzeci și cinci de milioane. Prima măsură pe care am adoptat-o a fost aceea de a face ilegală retragerea din viață ; a doua a fost instituirea unui program de lucrări publice.

— Din ce constă programul dv. de lucrări publice ? am întrebat.

— Din construirea de locuințe, mi-a răspuns primarul.

— Există o lipsă de locuințe ? am întrebat.

— Nu, a spus primarul, cu douăzeci și cinci de milioane de persoane **in statu dormiendi** nu există, desigur, o asemenea lipsă.

— Și acum îi veți readuce la viață pe acești douăzeci și cinci milioane de șomeri ? am întrebat eu.

— Numai în mod foarte treptat, mi-a răspuns primarul. Majoritatea celor adormiți sînt necatolici și, dacă ar fi readuși la viață toți deodată, aceasta ar zdruncina echilibrul politic. De altfel, activitatea uzinelor de refrigerație a dormitoarelor publice pentru douăzeci și cinci milioane de adormiți reprezintă o parte a programului nostru de lucrări publice. În ceea ce te privește, a adăugat el, este o chestiune controversată dacă intri în prevederile Legii din 2048, împotriva retragerii din viață. Avocații dumitale au considerat că n-ai dori să încalci legea țării și au încercat să obțină o hotărîre judecătorească pentru a te elibera de orice culpă, dar tribunalul a refuzat să se ocupe de acest caz pe motivul că, legal, nu ești în viață ; în cele din urmă, avocații au decis să te readucă la viață pentru a putea cere tribunalului o sentință declaratorie. Deși nu există nici o îndoială că tribunalul îți va da cîștig de cauză, eu personal sper că vei găsi societatea noastră atît de plăcută, atît de avansată față de ceea ce te așteptai să găsești, încît te vei hotărî să rămîi cu noi, în secolul al douăzeci și unulea.

— Îți mulțumim foarte mult, domnule primar, interveni crainicul. Te-ai încadrat perfect în timpul stabilit. Emisiunea s-a terminat, mi-a spus el, crezînd că aveam nevoie de explicații suplimentare.

Primarul s-a întors spre mine :

— Dacă te simți destul de bine, mi-ar face plăcere să te iau la mine la masă. Sînt numai cîteva persoane : patru sau cinci invitați, soția mea și fiica mea Betty. Biata fată are inima zdrobită. Tocmai a rupt logodna și fac tot ce-mi este posibil s-o mai dispun. Îl iubește tare mult pe băiatul acela.

— Dacă îl iubește atît de mult, de ce s-a despărțit de el ? am întrebat.

— Toți prietenii ei își băteau joc de ea pentru că el poartă dinți, mi-a răspuns primarul. Desigur, nu există nici o lege care s-o interzică, doar că nu este un lucru convenabil, asta-i totul.

În acel moment am început să-mi dau seama de un lucru. Infirmiera, o fată tînără și drăguță, n-avea dinți. Domnul Rosenblatt n-avea dinți și nici primarul n-avea dinți. Se părea că dinții nu mai erau la modă.

— Și eu am dinți, am spus.

— Da, desigur, mi-a răspuns primarul, și-i porți cu demnitate. Dar dacă vei hotărî să rămîi în mijlocul nostru vei dori să te descotorosești de ei. Nu sînt igienici.

— Dar cum voi mesteca mîncarea și cum îți mesteci **dumneata** mîncarea ? am întrebat.

— În primul rînd, mi-a răspuns primarul, pentru mîncat nu mai folosim mîinile. Mîncăm din farfurii, din farfurii de mestecat. Acestea se conexează la prize fixate în masă și mestecă mîncarea pentru noi. Folosim doar linguri.

— Și fripturile ? am întrebat.

— Da, orice, a spus primarul. Nu trebuie să te temi însă, căci în seara asta vom avea pentru dumneata furculițe și cuțite, ca și farfurii întinse ca acelea cu care ești obișnuit. Fiica mea le ținea pentru logodnicul ei. Îmi pare rău că a doua fiică a mea nu va fi în seara asta cu noi, mi-a spus primarul pornindu-și mașina. Se află la spital. La universitate urmează matematica și chimia. Ar fi putut să-ți vorbească în propria dumitale limbă.

— Sper că nu este nimic grav, am spus.

— O, nu ! mi-a răspuns primarul. Doar o operație estetică. Va ieși din spital într-o zi sau două.

— Cu un nas nou ? am întrebat.

— Nu, nasul ei este în regulă, mi-a răspuns primarul. De fapt are un nas Mark Gable. Nu, este vorba de una dintre operațiile de modă nouă. Soția mea și cu mine nu sîntem de acord, dar fata asta se învîrtește în societatea cea mai snoabă. Operația se numește „ocolirea esofagului" și, grație ei, nu mai este necesară controlarea regimului alimentar. Mănînci cît îți place și totul merge pe o cale ocolită, ajungînd într-o pungă de cauciuc. Am încercat s-o conving să renunțe, dar fata are un răspuns pentru orice. „Tată — mi-a spus ea —, nu există un surplus de alimente în lume ? Dacă fiecare ar mînca de două ori cît mănîncă astăzi, nu s-ar rezolva astfel problema ?"

— Poate că are dreptate, am spus eu, amintindu-mi cu un efort că de obicei mă situam întotdeauna de partea tineretului.

Ne-am așezat la masă. Așteptam cu nerăbdare friptura, căci începuse să mi se facă foame de-a binelea. Dar cînd am fost servit, după cîteva încercări infructoase cu furculița și cuțitul, m-am văzut obligat să cer o farfurie de mestecat.

— Carnea de prima calitate este totdeauna deosebit de tare, mi-a explicat stăpîna casei.

— Spuneți-mi, am întrebat, cînd au început oamenii să-și scoată dinții și pentru ce ?

— Au început cam cu treizeci de ani în urmă, mi-a spus primarul. Farfuriilor de mestecat fabricate de „Ford" li s-a făcut reclamă la televiziune cam în ultimii treizeci și cinci de ani. Din moment ce oamenii dispuneau de farfurii de mestecat, ce nevoie mai aveau de dinți ? Dacă te gîndești la timpul pe care oamenii și-l pierdeau în

cabinetele dentiştilor şi fără mare folos pe deasupra, vei admite că am înregistrat progrese.

— Ce au devenit însă dentiştii ? am întrebat.

— Mulţi dintre ei au fost absorbiţi de industria farfuriilor de mestecat, mi-a explicat primarul. Henry Ford LV le-a dat preferinţă faţă de toate celelalte categorii de muncitori calificaţi. Alţii s-au îndreptat spre alte ocupaţii. Iată-l, de exemplu, pe domnul Mark Gable, mi-a spus primarul arătîndu-mi un bărbat care se afla la dreapta mea, un bărbat de vreo cincizeci de ani şi cu mult farmec personal. A studiat dentistica ; astăzi însă este cel mai popular donator şi cel mai bogat om din Statele Unite.

— Aşa ? am exclamat. Şi cu ce se ocupă ?

— În Statele Unite, mi-a răspuns primarul, peste un milion de fete şi de băieţi sînt copiii lui. Şi cererea continuă să crească.

— Trebuie să fii foarte ocupat, domnule Gable, am rostit, incapabil să găsesc altceva de spus.

Se pare însă că am făcut o gafă enormă. Doamna Gable a roşit, iar primarul a început să rîdă.

— Domnul Gable are o căsătorie fericită, a spus primarul. Şi-a donat sămînţa cînd avea douăzeci şi patru de ani. Rezerva existentă ar putea dura la infinit, deşi nu acelaşi lucru este valabil şi pentru cerere. Ministrul sănătăţii a dat dispoziţii ca nici un fel de sămînţă donată de un bărbat de peste douăzeci şi cinci de ani să nu fie comercializată în Statele Unite.

— A apărut vreo lege în această privinţă care îl autorizează pe ministrul sănătăţii să ia asemenea măsuri ? am întrebat.

— Nu, mi-a răspuns primarul. Legislaţia a fost blocată în Senat prin metoda de filibuster. Dar ministrul sănătăţii acţionează în baza Legii alimentelor şi medicamentelor pure.

— Şi cum poate acţiona el pe o asemenea bază ? am întrebat.

— Cu treizeci de ani în urmă, a răspuns primarul, Curtea supremă a dat o hotărîre în sensul că orice substanţă ponderabilă, destinată să pătrundă prin orice orificiu al corpului omenesc, intră în prevederile acestei legi. Nu există în această privinţă nici o altă legislaţie. Orice femeie care doreşte să rămînă însărcinată de propriul ei soţ este perfect liberă s-o facă. Peste cincisprezece la sută din numărul copiilor se nasc în felul acesta, dar majoritatea soţiilor preferă să aleagă un donator.

— Şi cum fac această alegere ? am întrebat.

— O, revistele sînt pline de fotografiile lor, mi-a spus primarul. Îi poţi vedea pe ecranele de televiziune şi cinematograf. Există, desigur, şi o modă. Astăzi peste şaptezeci şi cinci la sută din copiii astfel concepuţi sînt vlăstare ale celor mai populari 35 de donatori. Revin, desigur, foarte scump. Sămînţa domnului Gable costă astăzi cam 1 000 de dolari ; se poate obţine însă sămînţă de calitate foarte bună şi pentru 100 de dolari. Moda va trece, dar multă vreme după ce domnul Gable nu va mai exista firma sa va continua să vîndă

sămînța lui cunoscătorilor. Se apreciază că timp de mai multe decenii firma sa va continua să încaseze peste treizeci milioane de dolari pe an.

— Am cîștigat bani foarte mulți, mi-a spus domnul Gable, întorcîndu-se spre mine, și aceasta fără prea multă muncă. Și acum mă gîndesc să creez o fundație. Vreau să fac ceva care să contribuie cu adevărat la fericirea omenirii ; este însă foarte greu să-mi dau seama ce anume să fac cu banii. Cînd domnul Rosenblatt mi-a spus că veți fi astă-seară aici, i-am cerut primarului să mă invite. Aș aprecia foarte mult sfatul dumitale.

— Ai avea intenția să faci ceva pentru progresul științei ? am întrebat.

— Nu, a răspuns Mark Gable, căci, după părerea mea, progresul științei este oricum prea rapid.

— Împărtășesc punctul dumitale de vedere, i-am spus cu fervoarea convingerii, dar în acest caz n-ai face ceva pentru întîrzierea progresului științific ?

— Este tocmai ceea ce aș dori foarte mult să fac, mi-a spus Mark Gable. Dar cum să procedez ?

— Nu cred că ar fi un lucru prea greu, i-am răspuns. Mai mult chiar, cred că va fi cît se poate de ușor. Poți înființa o fundație, cu un fond anual de treizeci milioane de dolari. Cercetătorii, avînd nevoie de fonduri, ar putea solicita subvenții cu condiția ca ele să poată fi justificate. Creați zece comitete, fiecare format din doisprezece oameni de știință, care să aprobe aceste cereri. Scoateți-i pe cei mai activi savanți din laboratoare și faceți-i membri ai acestor comitete. Iar elementele cele mai bune din fiecare domeniu de activitate ar urma să fie numiți președinți, cu salarii de cincizeci mii de dolari fiecare. Înființați de asemenea vreo douăzeci de premii de o sută mii de dolari fiecare pentru cele mai bune comunicări științifice ale anului. Asta este cam tot ce ați avea de făcut. Avocații dumitale ar putea întocmi cu ușurință un statut al acestei fundații. De fapt, oricare dintre legile votate de congresele al 79-lea și al 80-lea pentru întemeierea unei fundații științifice naționale ar putea servi drept model.

— Cred că ar fi bine dacă i-ai explica domnului Gable de ce această fundație ar întîrzia de fapt progresul științei, a intervenit un tînăr cu ochelari aflat în capătul opus al mesei și al cărui nume nu-l reținusem cînd îmi fusese prezentat.

— Este foarte simplu, am spus eu. În primul rînd, cei mai buni savanți vor fi scoși din laboratoarele lor și vor avea de lucru pînă peste cap în comitetele respective pentru a rezolva cererile de fonduri. În al doilea rînd, lucrătorii științifici, avînd nevoie de fonduri, se vor concentra asupra problemelor celor mai promițătoare și care ar avea toate șansele să ducă la rezultate publicabile. S-ar putea ca în următorii cîțiva ani să se înregistreze o masivă sporire a producției științifice, dar prin urmărirea problemelor celor mai ușor de rezolvat știința va seca foarte curînd. Știința va deveni ca un joc de societate. Unele lucruri vor fi considerate interesante, altele nu. Vor apărea mode. Cei care se vor conforma modei vor obține subvenții. Ceilalți nu, și foarte curînd și aceștia vor învăța să se conformeze modei.

— Vei rămîne aici, cu noi ? m-a întrebat Mark Gable întorcîndu-se spre mine. Ca să mă ajuți să pun pe picioare o asemenea fundație ?

— Voi face cu plăcere acest lucru, domnule Gable, am spus eu. În cîțiva ani ne vom putea da seama dacă sistemul dă roade și sînt sigur că va da. Timp de cîțiva ani îmi pot permite să rămîn aici, după care îmi voi completa cele trei sute de ani care au reprezentat obiectivul meu inițial.

— Dorești, așadar, să-ți realizezi planul, în loc să-ți trăiești viața alături de noi ? m-a întrebat primarul.

— Sincer vorbind, domnule primar, am răspuns eu, înainte ca domnul Gable să fi menționat planul acestei fundații, ținînd seama de progresul rapid al științei, eram cam înspăimîntat ca peste alți două sute de ani să înfrunt noi progrese ale științei. Dar, dacă domnul Gable reușește să oprească asemenea noi progrese ale științei și dă artei de a trăi o șansă să ajungă știința din urmă, peste două sute de ani lumea ar putea fi un loc în care se va putea trăi. Dacă însă domnul Gable nu-și pune planul în aplicare, aș prefera probabil să-mi termin viața alături de voi, în secolul al douăzeci și unulea. Ce părere ai, domnule primar ? am întrebat. Îmi vei da o slujbă dacă mă hotărăsc să rămîn ?

— N-ai nevoie de o slujbă, răspunse primarul. Nu pari să-ți dai seama că ești un bărbat celebru.

— Și în ce fel această celebritate îmi va procura un mijloc de existență ? am întrebat eu.

— Există numeroase posibilități, mi-a răspuns primarul. De exemplu, ai putea deveni donator. Acum, cînd mai mult de jumătate din profesioniștii noștri sînt medici, tot mai multe soții doresc copii cu înclinații științifice.

— Dar, domnule primar, am răspuns eu, am trecut de vîrsta de douăzeci și cinci de ani.

— Desigur, a spus primarul. Sămînța va trebui comercializată în străinătate. Și cursul de schimb nu este prea favorabil, a continuat el. Dar chiar și așa ai reuși să-ți cîștigi cu ușurință existența dacă te hotărăști să rămîi.

— Nu-ți pot spune nimic, domnule primar, i-am răspuns. Ideea este cam nouă pentru mine, dar cred că m-aș putea obișnui cu ea.

— Sînt sigur de acest lucru, mi-a spus el. Și apropo ! Oricînd te vei hotărî să te debarasezi de vechitura pe care o ai în gură, voi fi bucuros să te pun în legătură cu Elihu Smith, chirurgul dentar. El s-a ocupat de toți copiii noștri.

— Apreciez mult bunăvoința dumitale, domnule primar, am răspuns, zîmbind politicos și încercînd să ascund un sentiment tot mai puternic de disperare. Toată viața m-am temut de dentiști și de extracții dentare și, brusc, mi-am dat seama că nu era în puterea științei să mă redea secolului al douăzecilea.

Traducere : MIHAI HORJA

Nu se poate spune că celebrul fizician **Leo Szilard** *este lipsit de idei științifico-fantastice; putem chiar bănui că familiaritatea lui cu dificilele experiențe atomice i-a dat gustul și priceperea de a selecta cazul cel mai caracteristic și elocvent. Ce poate fi mai revelator, de pildă, pentru ridicola existență parazitară a moștenitorilor unor bogătași decît faptul că cei dintîi „se retrăgeau din viață", adică se supuneau anabiozei odată cu bolnavele lor rude pentru a nu-și pierde moștenirea!*

O altă imagine-șoc prin care Szilard credem că vrea să prezinte una dintre contradicțiile modului de producție capitalist este aceea a șomerilor „retrași din viață cu sprijin federal", activitatea uzinelor de refrigerație a dormitoarelor pentru milioanele de adormiți reprezentînd o parte a programului de lucrări publice.

Savantul care cunoștea dialectica transformării unui element în altul cu prilejul reacțiilor nucleare a știut să dea o încărcătură gravă celor mai hazlii situații. Omenirea edentată și copiii născuți în eprubetă; iată două motive care-l umplu de disperare pe eroul transportat în viitor. Dar, probabil, violența maximă a povestirii este marcată de secvența în care Szilard, unul dintre creatorii științei secolului XX, prezintă metodele prin care „Fundația Mark Gable" va putea frîna progresul științific: pe de o parte, savanții trebuiau smulși muncii lor practice, dîndu-li-se atribuții birocratice, iar pe de altă parte urmau să fie rupți și de problemele științifice fundamentale, acordîndu-li-se subvenții numai pentru cercetări... la modă.

Pe scurt, Leo Szilard ne arată cum pot fi, într-un număr minim de rînduri și la modul agreabil, plantate o serie de țepi critice la adresa unui mod de viață mai mult sau mai puțin anticipativ, dar neconvenabil pentru umanitatea de mîine. **A.R.**

Tiparul executat la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii"

IMPORTANT

Abonați-vă din timp și pe termene cît mai lungi pentru a vă asigura continuitatea în primirea colecției.

Prețul unui abonament este de:

- *anual* .... *24 lei*
- *pe șase luni* .... *12 lei*
- *pe trei luni* .... *6 lei*

Abonamentele se fac prin oficiile și agențiile PTTR la factorii poștali și difuzorii de presă din întreprinderi, instituții, școli și licee.

COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"

● IULIE 1970

PREȚUL 1 LEU | 41607